

УДК 331.45

Протасенко О.Ф.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ОЦІНКА ЯКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І БЕЗПЕКИ РОБОЧОГО МІСЦЯ

У сучасному світі роль людини як суб'єкта праці й керування постійно зростає. Людина несе колосальну відповідальність за ефективну роботу і безпеку всієї технічної системи і допущена нею помилка може призвести до тяжких наслідків, тому на сьогодні найбільш ефективним способом попередження таких випадків вважається підвищення автоматизації виробництв, що поступово призведе до зниження ролі оператора в системі «людина-техніка-середовище», тобто до мінімізації кількості аварій через людський фактор. Проте практичний досвід застосування автоматизації показує інші результати:

- по-перше, суттєво знижувати роль людини в системі «людина-техніка-середовище» не можна, оскільки завжди існує ймовірність виникнення аварійних режимів роботи, за яких керуючі дії (для мінімізації негативних наслідків) повинен виконувати саме працівник, а не технічний пристрій;
- по-друге, автоматизація призводить не до спрощення діяльності працівника, а, навпаки, до підвищення вимог, що пред'являються до нього (рівень знань працівника, досвід роботи, здатність працювати в стресових умовах та інші).

Крім того, діяльність людини в умовах автоматизованого виробництва пов'язана ще й з високою точністю її дій в прискореному темпі протягом тривалого часу. Також не варто забувати й про індивідуальні особливості кожної людини, які при проектуванні та впровадженні автоматизованих виробництв майже не враховуються, хоча цей фактор є чи не головним в аварійних ситуаціях, коли від рішення про подальші дії залежить не тільки власна безпека, а й багатьох інших людей. Таким чином, зворотна сторона автоматизації виробництв – виникнення аварій, головною причиною яких є людський фактор, тому на сьогодні проблема підвищення безпеки робочих місць залишається актуальною. Для її ефективного вирішення важливу роль має оцінка якості організації і безпеки робочого місця, що дозволить максимально точно ідентифікувати найбільш небезпечні фактори діяльності працівника і на підставі цього розробити ефективні заходи і засоби їх попередження та

нейтралізації.

Існуючі методи оцінки якості організації і безпеки робочого місця (атестація робочих місць за умовами праці, ергономічна оцінка системи «людина – техніка – середовище», система Елмері, метод Файн-Кінні, оцінка ризиків на робочому місці (за технологією Мерві Муртонен) та ін.) мають такі загальні недоліки:

- складність їх практичної реалізації, зумовлена тим, що: по-перше, у більшості випадків необхідно проводити попередню підготовчу роботу, по-друге, запрошувати сторонніх фахівців, по-третє, для проведення повного комплексу робіт з оцінювання потрібно досить багато часу. Все це у сукупності знижує зацікавленість як роботодавця, так і працівника у проведенні такої оцінки;
- наявність помилок, які виникають через те, що запрошені фахівці про деякі небезпеки та їх вплив на людину мають теоретичне, а не практичне уявлення;
- низький рівень залучення працівника до проведення оцінки, аналізу її результатів та вибору заходів і засобів з підвищення безпеки.

Все це обумовлює необхідність пошуку шляхів вдосконалення методів оцінки якості організації і безпеки робочого місця. Для досягнення цієї мети треба спробувати поєднати елементи різних систем оцінки якості організації робочого місця в загальну систему.

Базовою системою має стати схема ергономічної оцінки робочого місця, оскільки номенклатура показників, які використовують для ергономічної оцінки системи «людина – техніка – середовище», є відкритою, тобто вона може бути доповнена. Додатковими пунктами в цій схемі мають стати елементи з анкети, яку застосовують в методі Елмері, оскільки в ній є важливі складові, які не враховано в схемі. Крім того, до цієї системи необхідно додати складові для оцінки індивідуального ризику з методу Файн-Кінні, що

260

дозволить підвищити точність кінцевої оцінки якості організації та безпеки робочого місця. Запропонований варіант оцінки якості організації і безпеки робочого місця апробовано на таких робочих місцях: операціоністи банківських відділень, працівники відділу кадрів і бухгалтерії кількох підприємств. Проведення досліджень на поточний момент дало такі результати:

– по-перше, розширення переліку характеристик робочого місця і умов праці дало можливість детально проаналізувати робоче місце з різних позицій. У початкових варіантах ергономічної оцінки системи «людина – техніка – середовище» і системи Елмері не всі важливі характеристики було представлено. Наприклад, характеристика «наявність аварійної сигналізації та засобів спасіння» в системі Елмері враховано, а в ергономічній оцінці – ні, хоча для створення комфортних і безпечних умов праці цей фактор важливий. Таким чином, принцип відкритості схеми ергономічної оцінки дозволив розширити і вдосконалити перелік характеристик;

– по-друге, застосування ергономічних показників і складових професійного ризику дозволило не тільки визначити негативні характеристики робочого місця і умов праці, а й оцінити їх важливість для забезпечення безпеки працівника, тобто визначити черговість проведення заходів з підвищення безпеки. Наприклад, характеристики «психоемоційне напруження в роботі» і «соціально-психологічний клімат у колективі» за ергономічною оцінкою мають однаково низьку бальну оцінку, однак рівень професійного ризику різний – у першому випадку він можливий, а другому – прийнятний. Отже, пріоритетним у цьому випадку є застосування заходів зі зниження психоемоційного напруження в роботі працівників;

– по-третє, важливим моментом у проведенні роботи стало те, що оцінку якості організації і безпеки робочого місця проводив безпосередньо працівник, але за участю фахівців з охорони праці. Цей факт важливий, оскільки, працівник, на відміну від зовнішніх експертів, знає свою діяльність і робоче місце з практичної сторони, а не з теоретичних позицій, проте в нього все ж таки можуть виникати певні труднощі при виконанні оцінки, що, зазвичай, пов'язано з браком професійного досвіду. Наприклад, аналіз результатів анкетування показав, що працівник з досвідом роботи до одного року більшості характеристик поставив вищі бали, а професійні ризики, навпаки, занизив.

Наведені висновки за проведеною роботою є проміжними, оскільки роботи з апробації запропонованого варіанту оцінки якості організації і безпеки робочого місця тривають. На цьому етапі роботи очевидно, що представлена система оцінювання потребує деяких доопрацювань, проте якими саме вони будуть визначать подальші дослідження.

ЛУТЕРАТУРА

1. Суходольный Г. В. Эргономика. [Текст] / Г. В. Суходольный. – Л. : ЛГУ, 1988. – 132 с.
2. Федорец А. Г. Методические основы количественного оценивания производственных рисков [Текст] / А. Г. Федорец // Энергобезопасность в документах и фактах. – 2008. – №2. – С. 10-16.
3. Муртонен М. Оценка рисков на рабочем месте – практическое пособие [Текст] / М. Муртонен. – М. : Субрегиональное бюро МОТ для стран Восточной Европы и Центральной Азии, 2007. – 64 с.
4. Kinney G. F. Practical Risk Analysis For Safety Management (No. NWC-TP-5865) [Text] / G. F. Kinney, A. D. Wiruth. – China Lake : Naval Weapons Center China Lake CA., 1976. – 26 p.
5. Лайтинен Х. Пособие по наблюдению за условиями труда на рабочем месте в промышленности. Система Элмери [Текст] / Х. Лайтинен, П. Л. Раса, Т. Ланкинен и др. // Охорона праці : науково-виробничий журнал. – 2012. – N 8. – С. 42-53.
6. Коцюбинська Н. В. Охорона праці в галузі: навч. посіб. [Текст] / Н. В. Коцюбинська, Н. А. Денисова. – Алчевськ : ДонДТУ, 2013. – 304 с.
7. Протасенко О.Ф. Робочий зошит з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності» для студентів усіх напрямів підготовки денної форми навчання [Текст] // О. Ф. Протасенко, А. А. Івашура. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. – 200 с.